

ยุติความขัดแย้งด้วยพุทธธรรม
Buddhist Moral Practice : Methods towards Dispute Resolution

ชายะ มันทนาจารุ

Chaya Mantanajaru

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Philosophy, Buddhist Psychology

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email : lek.ch4@hotmail.com

รับต้นฉบับ 29 พฤศจิกายน 2560 วันที่เผยแพร่ 31 ธันวาคม 2560

บทคัดย่อ

ความแตกแยกในทางสังคมและการเมือง เป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของมนุษยชาติที่มีมาอย่างยาวนาน คู่กับประวัติศาสตร์ของมนุษย์นั้นแหละ สาเหตุสำคัญของความขัดแย้งที่สำคัญคือ ความขัดแย้งทางความคิด ซึ่งจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งทั้งหลายที่ลุกลามไปสู่สงครามระหว่างท้องถิ่น หรือสงครามกลางเมือง ล้วนมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางความคิดทั้งสิ้น กระบวนการสมานฉันท์จึงเป็นมาตรการที่ถูกนำมาใช้ ซึ่งจะทำให้ผู้คนที่กำลังขัดแย้งแตกแยกกันอยู่นั้น มีความพอใจเหมือนกัน แล้วตัดสินใจยุติความขัดแย้ง ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้มีหลายวิธี หากวิธีไหนใช้แล้วพอใจทุกฝ่ายก็จะเป็นทางยุติความขัดแย้งได้ อีกวิธีหนึ่งที่น่าสนใจคือ หลักธรรมเพื่อการสมานฉันท์ จะมีคุณูปการต่อกระบวนการแสวงหาความปรองดองแห่งชาติได้มาก หากทุกคนมองเห็นประโยชน์ของความสามัคคี หลีกเลียงเหตุแห่งความแตกแยก สร้างเหตุแห่งความสมานฉันท์ตามทางแห่งพระธรรม สังคมและประเทศชาติก็เกิดสันติสุข

คำสำคัญ : ความขัดแย้ง, พุทธธรรม

Abstracts

Social and political arguments are one of human incompatibility. The main factor comes from conflict point of views which cause all related disagreements and finally bring to local or region arguments. By terminating all conflict, the harmony takes place. The harmony shall make people focus on single satisfaction point which could initiate decision to stop the argument. There are several methods in which can do for harmonization. Buddhism practice is also used to manage harmonization. If one concerns on harmonious, our nation shall be peaceful.

Keywords : Conflict, Dhamma

บทนำ

โลกประกอบด้วยประชากรหลายเชื้อชาติหลายเผ่าพันธุ์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมและประเทศชาติ จึงต้องมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสังคม เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ต่อมาเมื่อเพิ่มจำนวนขึ้นพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านต่าง ๆ รวมทั้งการสื่อสารและคมนาคม ทำให้โลกดูเหมือนว่าแคบลง ประชากรมีการไปมาหาสู่ติดต่อประกอบธุรกิจการค้าพาณิชย์ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศมากขึ้น เป็นผลให้เกิดข้อพิพาทข้อขัดแย้งมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ปัญหาความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ทั่วไปที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน นับตั้งแต่มีการบันทึกประวัติศาสตร์มนุษยชาติเป็นต้นมา มีหลักฐานของข้อพิพาท ระหว่าง สามี ภรรยา ระหว่างลูก ๆ ในครอบครัวเดียวกัน ระหว่างพ่อแม่กับลูก ระหว่างเพื่อนบ้าน ระหว่าง เผ่าพันธุ์และเชื้อชาติที่ต่างกัน ระหว่างผู้ร่วมงาน ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ระหว่างองค์กร ระหว่างชุมชน ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และระหว่างประเทศ จากการที่มนุษย์เกิดกระบวนการ สร้างสรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างกัน ในเชิงสังคมนี้เอง ความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่และทุกเวลา การกระทบกระทั่งหรือการทะเลาะวิวาทของมวลมนุษย์นั้นมักเริ่มเกิดจาก ความคิดที่แตกต่างหรือจากความเห็นซึ่งไม่ลงรอยกัน เพราะเป็นไปไม่ได้ที่จะทำให้คนทั้งหลายคิดเหมือนกันได้ ดังนั้น ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546: 3-4) ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในการดำเนินชีวิตตามปกติ และจากการที่คนเรานั้นไม่สามารถที่จะควบคุมสถานการณ์ได้ทุก ๆ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างกันก็อาจเกิดขึ้น แม้กับคนที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันมากและมีโอกาสพบปะเจอเจอกันทุกวัน เช่น เพื่อน ญาติพี่น้อง สามีภรรยา บิดามารดากับบุตร ผู้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงาน ซึ่งก็ยากยิ่งที่จะหลีกเลี่ยงสถานการณ์ความขัดแย้งได้ ความขัดแย้งจึงนับได้ว่าเป็นสถานการณ์ปกติของการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็น การคิด การพูด และการกระทำ แต่เมื่อสถานการณ์ความขัดแย้งเกิดขึ้น และมนุษย์ไม่สามารถที่จะแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ได้ทันทั่วทั้งที่ ความขัดแย้งที่ก่อตัวขึ้น ก็จะขยายวงกว้างเป็นการทะเลาะวิวาทกันในระดับที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น บทสรุปของความขัดแย้งก็จะกลายเป็นแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่ไม่ขึ้นตรงต่อกลุ่มใหญ่ ทั้งในแง่ของความคิดและการปฏิบัติ ส่งผลกระทบเสียหายต่อสันติสุขของ สังคม

เมื่อกล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์ มีพัฒนาการของปัญหามานานาประการที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศ โดยจะเห็นได้ว่าไม่ว่าประเทศไทยจะมีการพัฒนาประเทศไปในด้านใด ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในการพัฒนาดังกล่าวกลับกลายเป็นดาบสองคม คือ กลายเป็นปัจจัยที่สร้างปัญหาความขัดแย้งให้เกิดขึ้นเหมือนเงาตามตัว และเติบโตไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ซึ่งจากการศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับความขัดแย้งในประเทศไทยของ สถาบันพระปกเกล้าโดยใช้แบบสอบถามปรากฏว่าประชาชนเห็นว่าประเทศไทยมีความขัดแย้งในด้านต่าง ๆ มากน้อยต่างกัน ได้แก่ ความขัดแย้งทางการเมือง ร้อยละ 44.8 ความขัดแย้ง ระหว่างบุคคล ร้อยละ 25.7 ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนร้อยละ 21.7 ความขัดแย้งระหว่างครอบครัว ร้อยละ 15.5 ความขัดแย้งชุมชน ร้อยละ 13.8 และความขัดแย้งในโรงเรียนร้อยละ 11.22 (วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, 2546: 4-16) สำหรับปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยนั้น จากการศึกษาค้นคว้าจากองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากตำราและเอกสาร รวมทั้งจากสื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็นเป็นประจำ พบว่า จะมีประเด็นปัญหาใหญ่ ๆ ที่เป็นปัญหาระดับประเทศ ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัว องค์กรและชุมชน ซึ่งผู้เขียนจะขอเสนอตัวอย่างประเด็นปัญหาความขัดแย้งของสังคมไทย เฉพาะที่เด่นชัดในปัจจุบันพอสังเขปเพื่อให้เข้าใจสภาพความรุนแรงและลักษณะเฉพาะของปัญหา ความขัดแย้งในสังคมไทย ตัวอย่างประเด็นปัญหาความขัดแย้งของสังคมไทยที่เด่นชัดในปัจจุบันมี ดังต่อไปนี้

ความขัดแย้งทางการเมือง

สภาพปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองใน สังคมไทยกำลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และยังมีแนวโน้มที่อาจจะนำไปสู่การใช้ความรุนแรงต่อกัน ระหว่างฝ่ายที่มีความเห็นที่แตกต่างกัน เพราะสถานการณ์ของปัญหาในระบบการเมืองที่เน้นภาค ประชาชน ที่ผ่านมาสถาบันทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ถูกสร้างขึ้นในเมืองไทย ยังมีพฤติกรรมทางการเมืองที่ขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของประชาธิปไตยอย่างสิ้นเชิง แม้ว่าในปัจจุบันการเมืองไทยจะมีรูปแบบเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่การก้าวเข้าสู่อำนาจทางการเมืองยังเต็มไปด้วยเรื่องทุจริตทางการเมือง เป็นลักษณะที่เรียกว่า “ธนาธิปไตย” อย่างเต็มที่ “เงิน” คือ กุญแจสำคัญทำให้บุคคลสามารถเข้ามาเล่นการเมืองได้ กล่าวคือ มีนักธุรกิจที่ จะพยายามเข้ามาสู่เส้นทางทางการเมือง เพื่อหวังกอบโกยผลประโยชน์ที่ได้จากตำแหน่งหน้าที่ทาง การเมือง ซึ่งอาจจะไม่ได้หมายถึงการคอร์รัปชันเพียงอย่างเดียว แต่เป็นอีกลักษณะหนึ่งที่จะสามารถ หาผลประโยชน์ให้กับตัวเองได้โดยไม่เข้าข่ายที่ผิดกฎหมาย ในลักษณะที่เรียกว่า ผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interests) คำว่า “ผลประโยชน์ทับซ้อน” หมายความว่า เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้รับมอบอำนาจ มีความสัมพันธ์

กับผลประโยชน์ส่วนตนหรือการได้มาซึ่งผลประโยชน์นั้น แพทริก บอยเออร์ (Patrick Boyer) ผู้เชี่ยวชาญจากแคนาดาให้ความหมายว่า ผลประโยชน์ขัดกันของผู้ดำรงตำแหน่งทางสาธารณะ หมายถึง ในสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่รัฐมีผลประโยชน์ส่วนตัว และได้ใช้อิทธิพลหรือจะใช้อิทธิพลของตำแหน่งหน้าที่ไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว เมื่อพิจารณาความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถพิจารณาองค์ประกอบที่สำคัญของผลประโยชน์ทับซ้อน โดยแบ่งออกได้ 3 ประการคือ

ประการที่หนึ่งเป็น ประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนบุคคลหรือผลประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นผลประโยชน์ที่มีความเกี่ยวพันกันกับเงินและทรัพย์สินเป็นประการสำคัญ นอกจากนั้นก็จะเป็นผลประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้ได้รับพึงพอใจ

ประการที่สอง เป็นเรื่องของการใช้อำนาจหน้าที่และดุลพินิจในการตัดสินใจดำเนินการอย่างใด อย่างหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว และ

ประการที่สาม เป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้สถานะและขอบเขตอำนาจ หน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือพนักงานของรัฐ โดยขาดหลักจริยธรรมพื้นฐานในวิชาชีพของตนที่มาจาก (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2549: 107-115) จึงเกิดประเด็นหรือที่มาของความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน จนนำมาความเสียหายให้กับประเทศในที่สุด

ความขัดแย้งในนโยบายสาธารณะ

ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน จากการรวบรวมและสังเคราะห์ประสบการณ์กรณีศึกษาเรื่องความขัดแย้งสาธารณะในสังคมไทยของสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทำให้เห็นภาพเบื้องต้นลักษณะและแนวโน้มของปัญหาความขัดแย้งว่า มีศูนย์รวมอยู่ที่ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และพบว่าส่วนใหญ่เป็นความขัดแย้ง ระหว่างรัฐกับประชาชนในกรณีโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ หรือนโยบายสาธารณะ (ขจรจบ กุสมาวลี, 2537: 3) ดังตัวอย่าง กรณีปัญหาความขัดแย้งในช่วงสามสี่ปีที่ผ่านมา ที่มีการถกเถียงกันในระดับชาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความซับซ้อนของประเด็นความขัดแย้งในหลายกรณี เช่น เชื้อนกปากมุล เชื้อนกแก่งเสือเต้น เชื้อนราศีไศล โครงการกำจัดขยะอุตสาหกรรม (เจนโก้) โครงการวางท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย โรงไฟฟ้าหินกรูด บ่อนอก เป็นต้น

ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ

ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับ ชุมชน และชุมชนกับชุมชน ยุคสมัยของการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงกว่า 3 ทศวรรษที่ผ่านมาท่ามกลางทรัพยากรที่มีจำกัด แต่ในขณะที่ประชากรก็เพิ่มจำนวนเป็นทวีคูณ ย่อมนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการศึกษาย้อนหลัง การรวบรวมข้อมูลการประท้วงของ ประชาส ปันตบแต่งชี้ให้เห็นว่าการประท้วงปัญหาที่ดิน น้ำ และป่าได้มีมากขึ้นตาม การพัฒนาโดยดูจากจำนวนการประท้วงทั้งหมด พบว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น คือ ร้อยละ 34 , ร้อยละ 37

และ ร้อยละ 44 ในปี 2533, 2537 และ 2538 ตามลำดับ (ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว, 2547: 27) กรณีตัวอย่างที่เด่นชัดและเกิดขึ้นบ่อยในสังคมไทย คือ การแย่งชิงทรัพยากรน้ำ เพราะ “น้ำ” นั้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในการอุปโภคบริโภค (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2537: 2) สภาพการณ์ปัจจุบันเมื่อสภาพของสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดและน้อยลง แต่ความต้องการทรัพยากรกลับเพิ่มมากขึ้น “น้ำ” เป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งที่ไม่เคยคิดว่าเมืองไทยจะประสบปัญหาเรื่องน้ำ แต่ปัจจุบันเป็นทรัพยากรตัวหนึ่งที่รัฐให้ความสำคัญอย่างมากที่ ต้องควบคุมให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพจนเกิด “วิสัยทัศน์น้ำแห่งชาติ” ผ่านมติ คณะรัฐมนตรี และนำไปสู่ “นโยบายน้ำแห่งชาติ” เพื่อจัดเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาและการบริหารทรัพยากรน้ำโดยคำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูงสุดด้าน เศรษฐกิจและสังคม (ขจรจบ กุสมาลี, 2547: 15) จากศึกษา งานวิจัยเรื่อง “แนวนโยบายการจัดการน้ำสำหรับประเทศไทย” ของ ดร.มิ่งสรรพ ขาวสะอาดและคณะ พบประเด็นที่น่าสนใจว่า “ปัญหาความขัดแย้งเรื่องน้ำในเขต ต้นน้ำมีมากขึ้น และแพร่กระจายไปทุกกลุ่มน้ำ การขัดแย้งด้านทรัพยากรน้ำเพิ่มจาก 10 กรณี ใน พ.ศ. 2533 เป็น 58 กรณี ในปี พ.ศ.2542” (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ, 2544: 287) สอดคล้องกับการรายงานข่าวของ สื่อมวลชนที่ ชี้ให้เห็นว่า “บริเวณลุ่มน้ำตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง เกิดการแย่งชิงการใช้น้ำอย่างรุนแรง” เช่น การแย่งน้ำในอ่างท้าวพัน จังหวัดอุทัยธานี การพังฝายกั้นน้ำเพื่อให้ไหลเข้าที่นาของตนในจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดสุโขทัย การแย่งน้ำไปใช้เพื่อพืชผลทางการเกษตร ของชาวบ้าน ตำบลวังตะเคียน ตำบลสะตอ จังหวัดตราด และการแย่งชิงน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรของชาวอำเภอสองเม่นกับอำเภอด่านซ้าย จังหวัดพิษณุโลก นอกจากปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำแล้ว ปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหา ที่ดินก็เป็นปัญหาความขัดแย้งที่สำคัญของสังคมไทยปัจจุบัน อีกปัญหาหนึ่ง จากการสำรวจของนักวิจัย ปี 2536-2547 ในการศึกษากรณีพิพาทและความขัดแย้ง ปัญหาที่ดินของภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือตอนล่างและภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก และภาคใต้ ทั้งหมด 5 ภาค โดยสุ่มตัวอย่างได้ทั้งหมด 638 กรณี และปัญหาที่อยู่อาศัยจำนวน 102 กรณี รวมทั้งหมด 740 กรณี เมื่อคิดเป็นจำนวนเปอร์เซ็นต์ของประเภทปัญหา ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ปัญหาการประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย กล่าวคือเป็นจำนวน ร้อยละ 35.40 จำนวน 262 กรณี รองลงมาคือปัญหาการใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ ร้อยละ 16.08 จำนวน 119 กรณี และอันดับสาม คือปัญหานโยบายส่งเสริมการปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน ร้อยละ 7.84 จำนวน 58 กรณี อันดับสี่และห้า คือ การใช้ประโยชน์ในที่ดินของเอกชน ร้อยละ 6.49 จำนวน 48 กรณี และการใช้ประโยชน์ในที่ดินทหาร ร้อยละ 5.40 จำนวน 40 กรณี (ศยามล ไกรยูรวงศ์ และคณะ, 2549: 49)

ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัว

ปัญหาการหย่าร้างเป็น ปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่แล้วในสังคมไทยปัจจุบัน และพบว่าอัตราการหย่าร้างมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้น การแตกแยกของชีวิตคู่บางคนอาจมองว่าเป็นเรื่องธรรมดา เป็นเรื่องส่วนตัวของคนสองคน แต่จริง ๆ แล้วการหย่าร้างได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็ก ปัญหาสังคมอื่น ๆ เพราะเป็นการทำให้สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันแรกของสังคมที่ต้องล่มสลายลง ปัญหาการหย่าร้างที่มีมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบันนั้นมิใช่สาเหตุจากการที่สังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากเมื่อเทียบกับในอดีต ซึ่งส่วนหนึ่งอาจมาจากการที่ผู้หญิงในสมัยนี้ได้รับ การศึกษามากขึ้น มีงานทำและสามารถพึ่งตัวเองได้ไม่ต้องพึ่งสามีหลังจากแต่งงานมีครอบครัว เหมือนในสมัยก่อน รวมทั้งในสมัยนี้สิทธิของสตรียังมีความเท่าเทียมกับฝ่ายชายอีกด้วย ดังนั้น คดี

เดิมที่ว่า “ชายเป็นช้างเท้าหน้า หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” อาจจะไม่เหมาะสมหรือได้รับการยอมรับจากสังคมในสมัยนี้ นอกจากประเด็นปัญหาการหย่าร้างแล้ว ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวยังเป็นปัญหาความขัดแย้งของสังคมไทยในปัจจุบันที่จะปรากฏอยู่บ่อย ๆ จากงานวิจัยของสถาบัน พระปกเกล้า โดยศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลร่วมกับสำนักวิจัยฯ และมหาวิทยาลัยราชภัฏ-สวนดุสิต พบว่า (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547: 28) มีครอบครัวประมาณหนึ่งสี่ ที่ยังเห็นว่าการใช้ความรุนแรง เช่น การตบตีกันเป็นเรื่อง ของคนในครอบครัวที่สามารถใช้กันได้ และการทุบตีเพื่อสั่งสอนลูกก็ถือเป็นเรื่องธรรมดาเช่นกัน

ประเด็นปัญหาการฟ้องร้องแพทย์

ในปัจจุบันพบว่าการฟ้องร้องแพทย์จากผู้ป่วย หรือญาติของมีมากขึ้น กรณีที่ผลของการรักษาอาจจะเป็นการเสียชีวิต หรือเกิดความพิการ สาเหตุนั้นอาจเนื่องมาจากการกระทำที่ผิดพลาดของแพทย์ หรือบางครั้งก็อาจเป็นไปตามสภาพความเจ็บป่วยของผู้ป่วยเองอันเนื่องมาจากโรคนั้น ๆ ก็ตาม จากข้อมูลทางสถิติของการร้องเรียนของผู้รับบริการสุขภาพ ระหว่าง ตุลาคม 2544 ถึง กันยายน 2545 มีผู้ร้องเรียนเกี่ยวกับการรับบริการตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 1,815 ราย ในจำนวนนี้มีถึง 214 ราย หรือร้อยละ 11.9 ที่เป็นกรณีที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ และจากข้อมูลของแพทย์สภา มีสถิติการฟ้องร้องมายังแพทย์สภา ช่วงมกราคม 2543 ถึง ธันวาคม 2544 จำนวน 247 ราย และ ระหว่าง มกราคม 2544 ถึง ตุลาคม 2545 จำนวน 224 ราย และที่กระทรวงสาธารณสุขได้รับรายงาน ยังมีคดีฟ้องร้องแพทย์ถึงศาลยุติธรรม ตั้งแต่ ปี 2531 ถึงปัจจุบันอีกจำนวน 22 ราย (บรรพต ตันธีรวงศ์, 2550: 6) จากประเด็นปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าในแต่ละปัญหานั้น จะมีลักษณะเด่นที่สุดของความขัดแย้งนั้น ๆ ซึ่งสามารถจัดประเภทได้ว่าเป็นประเภใด ใน 5 ประเภท ซึ่งเนื้อหาสาระของการแบ่งประเภทของความขัดแย้งออกไปในแต่ละประเภทนั้น จะช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในประเด็นปัญหาความขัดแย้งนั้น ว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง ง่ายต่อการเจรจา หรือยากต่อการเจรจา เพื่อที่จะได้กำหนดประเด็นปัญหาได้ตรงประเด็นที่สุด และนำไปสู่ แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม แต่อย่างไรก็ตาม ในปัญหา

ความขัดแย้งเรื่องใดก็ตามก็อาจจะประกอบด้วยความขัดแย้งในหลายประเภทผสมผสานกันอยู่ในเรื่องเดียวกันก็เป็นได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ทำให้ต้องมีการจัดลำดับความสำคัญ และกำหนดประเด็นปัญหาให้ได้ว่าเป็นประเภทใด ซึ่งเป็นปัญหาหลัก และมีอะไรเป็นปัญหารอง ๆ ลงมา จะเห็นได้ว่า “ความขัดแย้ง” ถือได้ว่าเป็น “ธรรมชาติ” หรือ “ธรรมดา” ของมนุษย์และสังคม ที่นักวิชาการส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าเป็น “สิ่งหรือภาวะจำเป็น” ที่มนุษย์ซึ่งอยู่ด้วยกันในสังคมในลักษณะ “เป็นสัตว์สังคม” (Social Animals) ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้ สังคมไทยในปัจจุบันก็เช่นเดียวกัน ที่กำลังเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ปัญหาทางการเมือง ปัญหานโยบายสาธารณะ ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาการหย่าร้าง และ ปัญหาการฟ้องแพย์ ซึ่งนับวันปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยดังกล่าวมาทั้งหมดนั้นกำลังเพิ่มปริมาณและทวีความซับซ้อนในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งจำเป็นต้องมีการเลือกใช้วิธีการจัดการกับความขัดแย้งที่จำเพาะเหมาะสมต่อสถานการณ์นั้น ๆ จึงจะสามารถสลายความขัดแย้งลงได้ มนุษย์เราได้มีความพยายามที่จะแสวงหาวิธีการที่จะจัดการกับปัญหาความขัดแย้งใน สังคมที่อาจจะเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ เพราะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแล้วมักแพร่ขยายวงกว้างอย่างรวดเร็ว และก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งร่างกาย อารมณ์ความรู้สึก และทรัพยากรต่าง ๆ มากมาย ในการแสวงหาวิธีการจัดการและแก้ปัญหาเหล่านี้ ได้มีความพยายามที่จะพัฒนากระบวนการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสนองต่อความพึงพอใจในผลประโยชน์ของทุก ๆ ฝ่าย ลดสภาวะความเดือดร้อน และความสูญเสียทรัพยากรต่าง ๆ โดยไม่จำเป็น ในบางครั้งความขัดแย้งก็อาจจะจบลงโดยง่ายด้วยกระบวนการที่ฝ่ายหนึ่งอาจจะยอมตามอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหา (Avoidance) (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547: 150) เป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่สังคมตะวันออกชอบที่จะทำ คือ เมื่อเกิดความขัดแย้งก็ไม่อยากมีเรื่อง หลีกเลี่ยงกลับบ้านไป ไม่ต่อล้อต่อเถียง ดังที่เราเคยได้ยินคำกล่าวว่า “เป็นความกัน กินชี้หมาดีกว่า” ปัญหาไม่ได้หมดไป เพียงแต่ไม่หยิบยกมาพูดหวังว่าในที่สุด เวลาจะเป็นเครื่องช่วยให้ลืม ๆ ไป เป็นลักษณะทางสังคมที่ไม่ชอบการเผชิญหน้า และในบางครั้งก็อาจจบลงด้วยการคุยกันอย่างง่าย ๆ หาข้อสรุปลงไปได้ไม่ต้องถึงกับมี ปากเสียงกัน แต่บางครั้งความขัดแย้งก็เพิ่มความรุนแรงไปจนกลายเป็นข้อพิพาทขนาดที่ต้องการ เอาชนะกันให้ได้ ในกรณีดังกล่าวอาจต้องมีกระบวนการเข้ามาจัดการกับข้อพิพาทโดยเฉพาะ ได้แก่ การฟ้องร้องกัน (Litigation) ซึ่งหมายถึงการหาคนกลางมาตัดสินในข้อพิพาทนั้น (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547: 153) นับตั้งแต่เมื่อ เป็นเด็กเล็กอยู่เวลาทะเลาะกับพี่ ทะเลาะกับน้อง เราก็ฟ้องพ่อฟ้องแม่ พอโตขึ้นเข้าโรงเรียนเราก็ฟ้องครูฟ้องอาจารย์ พอต่อมาเข้าทำงานเราก็ฟ้องนาย จนเมื่อเรามีข้อขัดแย้งรุนแรงกับผู้อื่นถึงขั้น เป็นคดีความกันเราก็ไปฟ้องศาล ซึ่งผลการตัดสินของทุกเรื่องดังกล่าวก็จะมีแนวโน้มออกมาเป็น แพ้-ชนะ ผู้ชนะก็จะดีใจและชื่นชมในกระบวนการยุติธรรม ในขณะที่ผู้ที่ถูกตัดสินให้แพ้ก็จะไม่พอใจและอาจกล่าวหาว่ากระบวนการยุติธรรมนั้นว่าไม่ยุติธรรม ทั้งคู่กรณีก็มักไม่มีโอกาสที่จะมาคืนดีกันอีก อย่างไรก็ตามหากเราไม่เลือกวิธีฟ้องร้องกัน คู่กรณีอาจพร้อมใจมาเผชิญหน้ากันเพื่อ เจรจากันที่เราเรียกว่า การเจรจาต่อรอง (Negotiation) ซึ่งเป็นกระบวนการเจรจาที่จะใช้เทคนิควิธีการเพื่อเอาชนะหรือให้ได้มากที่สุด (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547:

157) กล่าวคือ การพยายามที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการด้วยกระบวนการหลาย ๆ อย่าง

สรุป

จึงอาจจะสรุปได้ว่า การเจรจาต่อรอง หากมองเรื่องของความสำเร็จของการเจรจาเพื่อให้เราได้สิ่งที่ต้องการมากที่สุด วิธีคิดของการเจรจารวมถึงยุทธศาสตร์การเตรียมตัวต่าง ๆ ก็เพื่อจะไปเอาชนะกัน มากกว่าเพื่อที่จะสมานฉันท์คืนดีกัน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อความขัดแย้งรุนแรงมาก มีความต้องการแตกต่างกันมากจนพบทางตันของการเจรจา แม้จะพยายามเจรจากันอย่างเต็มที่แล้ว ความขัดแย้งก็ยังไม่อาจยุติ ตกลงหาทางออกกันไม่ได้เลย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาวิธีใหม่ ซึ่งได้แก่ การใช้คนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ย (Mediation) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547: 158) หมายถึง การเข้าไปแทรกในการไกล่เกลี่ย โดยผู้ที่เป็นบุคคลที่สาม เป็นคนกลางและเป็นที่ยอมรับ คนกลางไม่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจ ในเรื่องเกี่ยวกับข้อพิพาท เพื่อที่จะช่วยให้คู่กรณีที่มีข้อถกเถียงหรือขัดแย้งกันอยู่ให้บรรลุข้อตกลง ที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันด้วยความสมัครใจ การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางได้มีการพัฒนาขึ้นมากใน ประเทศตะวันตกโดยเฉพาะในแถบอเมริกาเหนือในระยะยี่สิบปีที่ผ่านมาเอง เกิดเป็นรูปแบบของการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางอย่างเป็นทางการ มีการนำไปใช้มากในเรื่องของความขัดแย้งในครอบครัว การหย่าร้าง ความขัดแย้งในโรงเรียนในชุมชน ความขัดแย้งในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ รวมไปถึงความขัดแย้งระหว่างองค์กรและถึงระดับประเทศ และได้มีการพัฒนาในระบบยุติธรรมเป็น “Mediation Center” หรือ “ศูนย์กลางการไกล่เกลี่ยคนกลาง” โดยได้มีการริเริ่มจากประธานศาลสูงสุด (Chief Judge) (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547: 163) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางนั้นได้ดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ยไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นจำนวนมาก ทำให้คดีความต่าง ๆ ไม่ต้องไปสู่การพิจารณาของศาล ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาทั้งหมด ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจที่จะทำการศึกษา วิเคราะห์ และ สังเคราะห์ เรื่องการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ ที่ผู้เขียนตั้งสมมติฐานว่า เป็นพุทธสันติวิธีหนึ่งซึ่งสามารถใช้เป็นทางเลือกเพื่อนำมาจัดการปัญหาความขัดแย้งของสังคมไทยในปัจจุบันได้

เอกสารอ้างอิง

- ขจรจบ กุสมาวลี.(2547). ความขัดแย้งระหว่างรัฐ ทูต และท้องถิ่น: ศึกษากรณีจากการการ
ทรัพยากรธรรมชาติ บริเวณตำบลเกาะเพชร และตำบลท่าซอม อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัด
นครศรีธรรมราช. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
บรรพต ดันธีรวงศ์. (2550). *ใกล้เกลี่ยกระดิ่งพิพาททางการแพทย์: เข้าใจ อยู่กับ จัดการ ความขัดแย้ง*.
กรุงเทพมหานคร: บริษัทสามเจริญพาณิชย์ จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).(2546). *สลายความขัดแย้ง*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์.(2549). *จริยธรรมนักการเมืองไทย: ผลประโยชน์ทับซ้อน..การคอร์รัปชัน*.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายธาร.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ.(2544). *แนวนโยบายการจัดการน้ำสำหรับประเทศไทย*. เล่ม 2.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ.(2546). *รายงานการสำรวจทัศนคติของประชาชน เรื่องความขัดแย้งใน
ประเทศไทย*.กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- _____. (2547). *ความขัดแย้ง...หลักการและเครื่องมือในการแก้ปัญหา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี:
สถาบันพระปกเกล้า.
- ศยามล ไกรยูรวงศ์ และคณะ.(2549). *ข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทย*.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.(2537). *การประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค
และบริโภค*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง.